

Чабаненко Діана Сергіївна
студентка Криворізького факультету
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ФОРМУВАННЯ ПРАВОСВІДОМОСТІ ТА ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

У Конституції України, прийнятій на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 грудня 1996 р., Україну визначено як суверенну, незалежну, демократичну, правову державу. Основоположними принципами Української держави стало верховенство права, першочергова цінність прав та свободи людини і громадянина - традиційно європейські цінності.

В умовах євроінтеграції України процес формування правосвідомості і правової культури майбутніх спеціалістів та управління ним набуває особливого значення. Перш за все, це стосується майбутніх фахівців юристів, оскільки юридична освіта займає одне з пріоритетних місць в освітніх системах європейських країн. Тому важко переоцінити у цьому плані європейський досвід.

Важливою рисою європейського досвіду є інтеграційні тенденції, прагнення до зближення, узгодження різних підходів до розробки міжнародних стандартів освіти, що забезпечувало б взаємне визнання дипломів і присудження міжнародних відзнак. Примітною рисою навчання правознавців у Європі є тісний зв'язок і активне співробітництво з юридичними факультетами інших держав. Багато європейських університетів мають партнерські договори з університетами Європи, Америки, Азії: тут не тільки вивчаються основи права зарубіжних країн, але і ведуться заняття викладачами мовами цих країн англійською, німецькою, французькою, російською та ін. Це дозволяє готувати фахівців для роботи в спільних міжнародних підприємствах і організаціях. Для студентів регулярно видаються довідники, що містять інформацію про організацію юридичної освіти за кордоном, які допомагають молодим людям вибрати місце для продовження навчання.

Підготовка цивілізованих професіоналів повинна відповідати світовому рівню цивілізації, характерному ствердженню в житті ідей та норм гуманізму, демократії, правової держави і суспільства з ринковою економікою. Це невід'ємна частина і міжнародних освітніх стандартів. Однією з таких ідей вимог є гуманітарна підготовка професіоналів правоохоронної діяльності. Вона посідає найважливіше місце в системі їх освіти та кадрової роботи. Гуманізм виступає сьогодні як загальнолюдський світогляд, як основа ідеології, моралі, організації і життя цивілізованого суспільства, в центрі якого знаходиться людина, що визнається найвищою соціальною, духовною і природною

цінністю. Гуманізм є передумовою створення правового суспільства, покликаного на захист законних прав, свобод і гідності громадян.[3]

В сучасній Європі та, зокрема, в Німеччині достатньо уваги приділяється навчанню і вихованню студентів юридичних освітніх закладів в дусі ідей глобального розуміння світу, взаєморозуміння між народами, визнання миру як найвищої цінності в умовах збереження людства на землі, визнання цілковитої рівності людей незалежно від нації, статі, політичних переконань, визнання свободи, прав, розвитку здібностей, переконань кожним громадянином в рамках закону як найважливішого призначення цивілізованого правового суспільства, необхідності створення і зміцнення правового суспільства, покликаного стояти на захисті законних інтересів громадян.

Така підготовка, за німецьким досвідом, передбачає досягнення внутрішнього прийняття норм поведінки, що полягають у визнанні права кожної людини на своє розуміння оточуючого, на свою думку, свої інтереси бажання, на вибір рішень, на індивідуальність, вільний розвиток, наменталітет, але в межах норм права і поваги прав інших. Ставлення до різноманітності ідей, поглядів, бажань, підходів як до нормального явища в житті суспільства, не як до недоліку, а як до переваги суспільства, колективу, групи, як до обов'язкової умови швидкого розвитку, руху вперед, досягнення успіхів. Отже, підготовка студентів до життя та професійної діяльності в умовах демократичного суспільства займає важливе місце в системах підготовки професіоналів. [1]

Очевидна актуальність орієнтованості освітнього процесу на формування особистості майбутніх юристів. Всі кваліфікаційні вимоги та характеристики утворюють модель особистості сучасного юриста, покликану бути зразком, прикладом, основою для побудови освітнього процесу, формування професійних та особистісних якостей студентів. Важливо, що при розробці моделі німецького юриста використовуються результати досліджень вимог юридичної діяльності до її суб'єкта. Від ступеня відповідності сформованості особистості юриста професіонала цим вимогам залежить і ступінь його особистого успіху, а значить, і самоствердження, кар'єра тощо. Характеристики особистості, втілені в професійну модель, визначаються і в порівнянні юристів, що досягли успіху і малопридатних для юридичної діяльності, таких, що піддалися професійній деформації, скоїли службові проступки чи кримінально карне діяння.[2]

Професійна модель юриста втілює узагальнені об'єктивні вимоги до особистості юриста, виходячи з того, що в юриспруденції особистість дієздатна особа, суб'єкт правових відносин, яка свідомо приймає рішення і несе відповідальність за свої діяння.

На думку дослідників, загальний професійний портрет особистості юриста включає в себе такі основні властивості: професійну спрямованість, моральнопсихологічну підготовленість, професійно ділову підготовленість, Всі ці властивості взаємопов'язані з такими педагогічними якостями як

загальна і професійна освіченість, вихованість особистості, що удосконалюються разом з ними.

Не менш важливим є формування у студентів морально психологічних особливостей особистості юриста. Це формування особливої групи ділових якостей, особливого виду професійної підготовленості до юридичної діяльності. Морально - психологічна підготовленість включає в себе моральні знання і переконання, навички, уміння і звички високоморальної поведінки як на службі так і в побуті. Морально-психологічні установки і ціннісні орієнтири, що виражають ступінь внутрішнього прийняття юристом певної групи моральних норм, стають критеріями у вирішенні питань справедливості. Морально-психологічні якості стійкі особистісні особливості поведінки. Їх сформованість є основним показником морально-психологічної підготовленості юриста. Така професійна модель юриста допомагає в конкретному університеті розробити навчальний план, перелік навчальних дисциплін, раціонально розподілити години по навчальних дисциплінах з урахуванням їх внеску в професійне формування особистості студентів.

У фахових виданнях з'являються спроби описати "ідеальну модель" юриста професіонала, адже без цього дуже складно організувати ефективну систему професійної освіти, прийняти освітній стандарт. Головна проблема полягає в різноманітності напрямків в юридичній професії, ускладнює створення універсальної моделі, яка включала б всі знання, навички, якості, прокурора, адвоката, нотаріуса, юрисконсульта. У створенні моделі обов'язково буде відображатись суспільне уявлення про ту чи іншу юридичну спеціальність, саме ту, представники якої і втілюють образ «ідеального юриста». Для англосаксонської правової системи таким, скоріше за все, буде образ адвоката, що захищає інтереси свого клієнта, в тому числі клієнта-держави. Для континентальної системи, до якої належить Німеччина, «ідеальний юрист» – це, передусім, суддя, що виносить рішення по справі.[5]

Для набуття юристом якостей, знань і умінь, необхідних для його ефективної діяльності в нових умовах, кожна країна розробляє свої стратегії, беручи до уваги при цьому рекомендації Міжнародної комісії юристів (що є особливо актуальними для країн, які знаходяться на перехідному етапі розвитку).

На загальнонімецькому з'їзді викладачів юридичних факультетів у червні 1895р. у Вюрцбурзі були сформульовані основні принципи юридичної освіти: науковість як основний принцип юридичної освіти і необхідна умова для оволодіння всіма юридичними професіями; зумовлений принципом науковості нерозривний зв'язок навчання з дослідницькою діяльністю, що забезпечувало б доступ викладачів і студентів до останніх наукових досягнень в галузі юриспруденції та суміжних університетських дисциплін.

Стосовно ж міжнародних стандартів етичної поведінки юристів, то їх правила не лише вивчаються, але й систематизуються в національні етичні кодекси. Такими міжнародними орієнтирами є: Деонтологічний кодекс (Кодекс правил здійснення адвокатської діяльності адвокатів ЄС, 1988 р.),

Основні принципи щодо незалежності судових органів (1985 р.), Декларація основних принципів правосуддя для жертв злочинів та зловживання владою (1985 р.), Мінімальні стандартні правила ООН, що стосуються здійснення правосуддя у справах неповнолітніх, Міжнародний кодекс етики (1998 р.) та інші. Більшість із вказаних документів прямо передбачають втілення їх положень в національні правила. [6]

Основи цього процесу були закладені на Восьмому Конгресі ООН з прийняттям Основних принципів стосовно ролі юристів. В сучасних умовах країни ЄС дійшли згоди щодо загальних завдань юридичної освіти, які включають: 1) особистісний та професійний розвиток юристів; 2) вдосконалення якості юридичних освітніх систем; 3) взаємодія між освітою та суспільством. [4]

Найбільш важливою, на наш погляд подією в процесі наближення до європейської освітньої системи стала міжнародна конференція, організована у 1991р. юридичним факультетом Маастрихтського університету (Нідерланди). 250 учасників конференції з 20 країн зробили спробу відповісти на питання про роль загального права Європи в навчальному плані юридичних факультетів. Відповіді були від радикальних ("центральна роль") до стримано-песимістичних. Отже, багатоманітність юридичних освітніх систем держав Європи дає підстави стверджувати, що європеїзація юридичної освіти-тривалий процес.

Висновки. Оскільки зміст навчального плану визначає суть навчання, одним з головних дискусійних аспектів європейської освіти є питання про співвідношення «традиційних» і «європейських» юридичних дисциплін в навчальному плані. Це означає, що сучасна європейська правова освітня програма потребує постійного методологічного осмислення, чіткого розмежування базових принципів та юридичних деталей, спрямованих на формування правосвідомості та правової культури сучасних європейських юристів.

1. Андрощук А.Г. Сучасні вимоги до професії юриста в німецьких умовах розбудови єдиної Європи // Вища освіта України – Додаток 3 (т. 2) – 2006р.-Тематичний випуск "Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору"- 528 с.

2. Гладкий С.О. Склад правосвідомості в контексті правового самопізнання // Часопис Київського університету права. – 2014. – № 1. – С.12 – 16.

3. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96- ВР [Електронний ресурс]– Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/>

4. Проць С.О. До питання про функції правосвідомості // Часопис Київського університету права. – 2014. – № 1.– С.36 – 40.

5. Русенко І. Я. Реформування національної правової системи України: філософсько-правовий підхід // Часопис Київського університету права. 2014.–№ 1.–С.67–70

6. Удовика Л.Г. Трансформація правової системи в умовах глобалізації: Антропологічний вимір: Монографія – Х.: Право, 2011. – 552 с.